GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשע"ט, 2019
מספר השאלון: 34281
קובץ: תשובות סופיות

אזרחות

שאלון 34281

הוראות לנבחן

הוראות לנבחן
א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (1×14) – 14 נקודות
פרק שני – (3×9) + (1×13) – 40 נקודות
פרק שלישי – (2×12) – 24 נקודות
פרק רביעי – (2×11) – 22 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
בהצלחה!

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

תשובות סופיות

פרק ראשון (14 נקודות)

שאלה 1

א. חוק שעות עבודה ומנוחה. הצגה: מגדיר את שעות העבודה והמנוחה במשק / מחייב לתת לעובד יום מנוחה שבועי בהתאם לדתו; ליהודים נקבעה השבת כיום השבתון השבועי, ולמי שאינם יהודים – שישי, שבת או ראשון, לפי המקובל עליהם. ציטוט: "שחקני כדורגל יהודים פנו להתאחדות לכדורגל בטענה שהם נאלצים לשחק כדורגל בשבת, וזאת בניגוד לחוק." קישור: העסקת שחקנים יהודים בשבת מנוגדת לחוק, שלפיו הם זכאים לא לעבוד בשבת – יום השבתון ליהודים.

ב. מנגנון פיקוח וביקורת פורמלי (מוסדי). הצגה: ביקורת של גופים ומוסדות שלטוניים (מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור, מערכת המשפט, הכנסת); שהוסמכו לכך בחוק; פועלים באמצעות דוחות, הנחיות, פסקי דין ומסמכים רשמיים; לשם הגבלת השלטון ופיקוח על חוקיות פעולותיו. ציטוט: "השחקנים עתרו לבג"ץ בבקשה שיורה לאכוף את החוק." קישור: העתירה לבג"ץ היא פנייה לגוף ביקורת פורמלי – מערכת המשפט – שהוסמך בחוק לבדוק אם גוף פעל בניגוד לחוק, והוא הורה לפעול לפי החוק.

שאלה 2

א. הבחנה. הצגה: מתן יחס שונה לבני אדם; על בסיס שוני רלוונטי / מוצדק לעניין הנדון. ציטוט: "על פי חוק שנקבע בכנסת, סטודנט שיציג לפני המוסד להשכלה גבוהה שבו הוא לומד אישור רשמי שיש לו לקות למידה יהיה זכאי להתאמות מיוחדות בלימודים." קישור: סטודנטים לקויי למידה מקבלים יחס שונה (התאמות) משום שלקות הלמידה היא שוני רלוונטי לעניין הלמידה; מי שאין לו לקות למידה אינו זכאי להתאמות.

ב. חקיקת משנה. הצגה: חקיקה של הרשות המבצעת (ממשלה, שרים, רשות מקומית); נועדה לאפשר את ביצוע החוק על ידי פירוט העקרונות שנקבעו בחקיקה הראשית, באמצעות צווים, תקנות וחוקי עזר עירוניים; אסור שתסתור את החקיקה הראשית, ונתונה לפיקוח ועדות הכנסת. ציטוט: "לדברי יושב ראש הארגון, השרים הממונים על יישום החוק התרשלו, שכן הם עדיין לא קבעו את פרטי החוק שיאפשרו את הוצאתו לפועל." קישור: השרים לא קבעו בתקנות ובצווים את פרטי החוק שהכנסת חוקקה, ולכן אי אפשר להוציא אותו לפועל.

פרק שני (40 נקודות) – שאלות 3–7

שאלה 3

זכותו של אדם לרכוש רכוש (חומרי או רוחני) ולהחזיק בו / בדבר שיש לו ערך כלכלי; לעשות ברכושו כרצונו וליהנות ממנו (להשתמש, למכור, להשכיר, להוריש, לתת במתנה); אין לפגוע ברכושו של אדם או להשתמש בו ללא רשותו – המדינה לא תפגע בקניין ותגן עליו (מעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו).

שאלה 4

שניים מאלה: מעמד מיוחד לשפה הערבית (עם דוגמה: פרסומי המדינה, שלטי הכוונה, שידורי טלוויזיה, האקדמיה ללשון הערבית; לפני חוק יסוד: הלאום – שפה רשמית); בני העדות הלא־יהודיות כפופים בענייני המעמד האישי לבתי הדין הדתיים שלהם / המדינה מממנת חלק משירותי הדת (מוסדות דת, משכורות כוהני דת); ימי המועד של המיעוטים מוכרים להם כימי חופש; מערכות חינוך נפרדות בשפתם ובהתאם לתרבותם; שמירה על המקומות הקדושים.

שאלה 5

חובת הציות חלה על כולם – האזרחים ורשויות השלטון כפופים לחוק ושווים בפניו (לאדם מותר כל מה שלא נאסר; לרשות רק מה שהוסמכה); החוק נחקק על ידי הרשות המחוקקת בהליך דמוקרטי, הולם את ערכי המדינה הדמוקרטית, מפורסם, מגדיר את המותר והאסור ומאזן בין טובת הכלל לפרט.

שאלה 6

ייצוג האזרחים: הכנסת מייצגת את ריבונות העם ואת העמדות השונות בחברה; האזרחים בוחרים במפלגות המבטאות את עמדותיהם; גם בוועדות מיוצגות עמדות האזרחים. מינוי בעלי תפקידים: הכנסת בוחרת בעלי תפקידים בכירים, כמו נשיא המדינה ומבקר המדינה; חברי הכנסת שותפים בגופים הבוחרים שופטים, דיינים וקאדים.

שאלה 7

שלושה מאלה: הפרט נתפס הן כיחיד והן כחלק מקהילה לאומית/אזרחית; תפקיד המדינה אינו מתמצה בחופש הפרט – עליה לאפשר גם את טובת הכלל ("הטוב המשותף"), מימוש ערכי הקהילה שנקבעו בתהליך דמוקרטי וערכים לאומיים־תרבותיים של הרוב; זכויות הפרט של כל האזרחים נשמרות, גם של מי שאינם שייכים לרוב הלאומי; מיעוט יכול להשתלב ברוב אם יוותר על ייחודו במרחב הציבורי; המדינה אינה ניטרלית לזהות הקבוצתית ויכולה להכיר או לא להכיר בזכויות קבוצתיות.

פרק שני (40 נקודות) – שאלות 8–12

שאלה 8

לפי חוק השבות, יהודי הוא מי שנולד לאם יהודייה או שהתגייר, ואינו בן דת אחרת; החוק אינו מגדיר מהו הגיור שמאפשר הגדרה כיהודי, ולכן קיימת מחלוקת על הגדרת יהדותו של אדם.

האורתודוקסים: חובה לשמור בנאמנות מלאה על ההלכה ולקיים את כל המצוות; יהודי – מי שנולד לאם יהודייה או עבר גיור הלכתי (מילה, טבילה, קבלת מצוות). הרפורמים: ההלכה אינה מחייבת, אפשר לחדש בה ולבחור מצוות; יהודי – גם מי שמזדהה עם העם היהודי ורוצה להצטרף אליו, ואחד מהוריו יהודי, או עבר גיור מקל.

שאלה 9

זכות העיתונאי שלא לחשוף את מקורותיו (ומידע שעלול לחשוף אותם); נועד למנוע את החשש של מוסרי מידע ולאפשר לתקשורת לפעול באופן עצמאי; החיסיון אינו מוחלט – בית המשפט יכול לחייב עיתונאי למסור את מקורותיו.

חופש הביטוי: לכל אדם זכות לבטא ולהפיץ את עמדותיו ואמונותיו, בפומבי, בכל דרך (דיבור, כתב, תקשורת, אמנות, לבוש). קישור: החיסיון מאפשר לכל אדם להעביר מידע, עמדה או ביקורת על השלטון לאמצעי התקשורת בלי חשש שייפגע מן הפרסום / מאפשר לעיתונאי לפרסם מידע וביקורת על השלטון – ובכך מממש את חופש הביטוי.

שאלה 10

המושבים בפרלמנט מחולקים בין הרשימות ביחס למספר הקולות שבהם זכתה כל רשימה; החישוב נעשה לפי הקולות הכשרים בלבד, ובתנאי שהרשימה עברה את אחוז החסימה.

מערכת רב־מפלגתית: מפלגות רבות בפרלמנט, ובדרך כלל צורך להרכיב קואליציה כדי ליצור רוב. קישור: השיטה היחסית (עם אחוז חסימה נמוך יחסית) מגדילה את הסיכוי של מפלגות קטנות להיכנס לכנסת בהתאם לכמות המצביעים להן, וכך נוצרת מערכת שבה מפלגות רבות.

שאלה 11

ראש הרשות נבחר בנפרד מן המועצה, בבחירה אישית ורובית (פתק נפרד); עליו לקבל לפחות 40% מהקולות הכשרים, ואם אף מועמד לא קיבל 40% – נערך סיבוב נוסף בין שני המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הגבוה ביותר.

חובות האזרח והערכים האזרחיים: החובה לציית לחוק; ערך ההשתתפות בעיצוב החיים הציבוריים – הצבעה בבחירות, ביקורת על השלטון, השתתפות אזרחית, תרומה לקהילה ולחברה. קישור: באמצעות ההשתתפות וההיבחרות בבחירות התושב תורם לעיצוב החיים הציבוריים ברשות שבה הוא גר / הבחירה האישית יוצרת מחויבות של ראש הרשות כלפי הבוחרים ומעודדת אותם להשתתף.

שאלה 12

שניים מאלה: בודק תלונות של אזרחים / תושבים על התנהלות מוסדות המדינה, רשויות, חברות ממשלתיות וכל גוף הכפוף לביקורת המדינה; תלונות על פגיעה, עוול, שירות לקוי, חריגה מסמכות או אי־תקינות; ממליץ על תיקון הליקויים ומגיש לכנסת דוח שנתי; מוציא צווי הגנה לחושפי שחיתויות.

הגבלת השלטון: השלטון מחזיק אמצעים המעניקים לו עוצמה רבה; קיימת סכנה שינצל את כוחו לרעה ויפגע בזכויות; הפרדת רשויות ואמצעים פורמליים ובלתי פורמליים נועדו למנוע את עריצות השלטון. קישור: הנציב מבקר את רשויות השלטון במקרה של פגיעה באנשים, וכך מונע ניצול לרעה של הכוח השלטוני ופגיעה בזכויות האדם והאזרח.

פרק שלישי (24 נקודות)

שאלה 13

שניים מאלה: שם המדינה – מדינת ישראל, "מדינה יהודית"; פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות; קריאה לעם היהודי להתלכד סביב המדינה (בעלייה ובבניין); מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזון נביאי ישראל. ציטוט: "ההגדרה "מדינה יהודית" מבטאת את היותה של ישראל מדינתו של העם היהודי, לכן היא שייכת גם ליהודי התפוצות, ולכל יהודי העולם יש זכות לעלות אליה." קישור: זכותו של כל יהודי לעלות = פתוחה לעלייה ולקיבוץ גלויות. או: "וערכיה נשענים על ערכי המוסר שלאורם פעלו חכמי ישראל" = חזון נביאי ישראל.

שאלה 14

הצגה: כלל האזרחים הם הריבון / מקור הסמכות; האזרחים בוחרים שלטון של נציגים (לזמן קצוב המוגדר בחוק) כדי שיפעל למענם. ציטוט: "ההבנה שהמדינה היא של האזרחים והם שקובעים כיצד היא תתנהל ובידי מי." / "...המעמד החשוב של הגוף המחוקק שבו פועלים שליחי האזרחים." קישור: המדינה שייכת לאזרחים והם קובעים מי ינהל אותה – הם מקור הסמכות ובוחרים נציגים (שליחים) שפועלים בשמם.

שאלה 15

הצגה: הסכמה רחבה בין קבוצות; על כללי משחק בסיסיים / דמוקרטיים ועל אופייה של המדינה; מחזקת את היציבות ומאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי הדעות. ציטוט: "אני סבור שכדי שנוכל להמשיך לחיות יחד עלינו למצוא את המשותף בין חלקי החברה ולצמצם את הניגודים ואת נקודות החיכוך ביניהם." קישור: הכותב תומך בהסכמיות – יש למצוא את המשותף ולקבל מערכת ערכים משותפת, יהודית ודמוקרטית (הסכמה על אופי המדינה), כדי שאפשר יהיה להמשיך לחיות יחד.

פרק רביעי (22 נקודות) – שאלות 16–19

שאלה 16

- מדינה מסורתית (מורשתית־תרבותית). הצגה: מדינה יהודית ודמוקרטית (מקור הסמכות – ציבור האזרחים) ששומרת על האופי היהודי במרחב הציבורי ונותנת ביטוי בחקיקה ובמרחב הציבורי למורשת היהודית במובן התרבותי־לאומי; הזדהות כללית עם ערכי הדת אך לא מתוך מחויבות להלכה. ציטוט: "רבים מאזרחי המדינה ובהם אני נמנעים מנסיעה במכונית ביום הכיפורים מתוך כבוד למורשת ולדת שלנו, גם אם איננו רואים את עצמנו מחויבים להלכה במלואה." קישור: ההימנעות מנסיעה מתוך כבוד למורשת, בלי מחויבות להלכה; הצביון המיוחד של יום הכיפורים במרחב הציבורי. (מתקבלת גם: עמדה חילונית – היהדות כתרבות.)

שאלה 17

– מדינת לאום יהודית אתנית־תרבותית דמוקרטית (מדינת הלאום של העם היהודי, של כל אזרחיה). הצגה: מדינת ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי / מזוהה עם היהודים בארץ ובתפוצות; היא מחויבת לשוויון זכויות לאזרחיה הלא־יהודים. ציטוט: "בביקור שערך אחד משרי הממשלה ביישוב ערבי בצפון הארץ הוא אמר כי ישראל היא אומנם מדינה יהודית, אך היא מחויבת למתן שוויון זכויות לחברה הערבית." קישור: "מדינה יהודית" = הרכיב הלאומי; המחויבות לשוויון זכויות והבינוי השווה ביישובים הערביים = הרכיב הדמוקרטי.

שאלה 18

– חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. הצגה: מפרט את זכויות היסוד של האדם בישראל (שתיים לפחות: חיים ושלמות הגוף, כבוד, קניין, חירות, פרטיות, יציאה וכניסה); בחוק יש פסקת הגבלה / הוא מחזק את מעמד הכרזת העצמאות / חסין מפני תקנות שעת חירום. ציטוט: "בית המשפט קיבל את העתירה וקבע שתנאי הכליאה של האסירים אינם כחוק משום שהם פוגעים בזכויות היסוד של הפרט." קישור: הצפיפות וההשפלה פוגעות בזכויות האסירים לכבוד, לחיים ולשלמות הגוף, המעוגנות בחוק היסוד.

שאלה 19

– זכויות פוליטיות (זכויות אזרח). הצגה: זכויות הקשורות לשותפות בניהול המדינה / המסגרת המדינית; זכויות פוליטיות שהן זכויות אזרח – לבחור ולהיבחר, להתארגן במפלגה המתמודדת בבחירות; זכויות פוליטיות הנובעות מזכויות טבעיות – חופש ההפגנה והמחאה, ביקורת על השלטון. ציטוט: "כדי לאפשר להם להצביע, הוגשה לכנסת הצעת חוק שעל פיה מי שממלא תפקיד מטעם המדינה בארגון הבחירות יכול להצביע שבוע לפני המועד הרשמי שלהן." קישור: ההצעה מאפשרת לעובדי הבחירות לממש את הזכות לבחור – זכות פוליטית – ולהיות שותפים בניהול המדינה.

פרק רביעי (22 נקודות) – שאלות 20–21

שאלה 20

א. טענה ברורה במשפט אחד, למשל: "אני מתנגד/ת לקיומם של בתי ספר פרטיים שגובים תשלום גבוה וקובעים תנאי קבלה שאינם מאפשרים לכל תלמיד להתקבל ללימודים בהם."

ב. מושגים מקובלים נגד: הזכות לשוויון, שוויון הזדמנויות, אפליה פסולה, הגישה הסוציאל־דמוקרטית, הזכות לחינוך / זכות חברתית, דמוקרטיה רפובליקנית. דוגמה: הזכות לשוויון (שוויון הזדמנויות) – הצגה וקישור לסוגיה.

ג. מושגים מקובלים בעד: הבחנה, הגישה הליברלית, הזכות לחירות, עקרון הפלורליזם, חופש הביטוי, דמוקרטיה ליברלית־אינדיבידואלית. דוגמה: פלורליזם – הצגה וקישור לסוגיה. אין להשתמש במושג זהה או קרוב לזה של סעיף ב.

שאלה 21

א. טענה ברורה במשפט אחד, למשל: "אני תומך/ת בדרישת ההורים לאסור על ילדים שאינם מחוסנים נגד מחלת החצבת להיכנס למוסדות החינוך."

ב. מושגים מקובלים בעד: הזכות לחיים ולביטחון, קביעת מדיניות ויישומה, הבחנה. דוגמה: הזכות לחיים ולביטחון – הצגה וקישור לסוגיה.

ג. מושגים מקובלים נגד: הזכות לחירות, חופש המחשבה והמצפון, הזכות לחינוך / זכות חברתית, הזכות לכבוד, אפליה פסולה, הזכות לשוויון, חופש התנועה, חוק חינוך חובה. דוגמה: הזכות לחירות – הצגה וקישור לסוגיה. אין להשתמש במושג זהה או קרוב לזה של סעיף ב.

כל הבגרויות באזרחות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/civics